

Мітрошкіна О. В., аспірант

Харківський національний університет внутрішніх справ, Україна

Психологічна життєздатність правоохоронців як предмет сучасних психологічних досліджень

В наш час соціальної, політичної та соціальної нестабільності суспільство стає все більш стресогенним. Характерною ознакою сучасності є тяжке навантаження на людину, у зв'язку з чим гостро постають питання потенціалу та ресурсів особистості.

Актуальними стають питання психологічної життєздатності осіб, які працюють в умовах, що передбачають готовність до екстремальних ситуацій. Життєздатність як характеристика особистості дозволяє не тільки вижити у ситуаціях напруги та стресу, а й розвивати свій життєвий потенціал. У цьому сенсі набуває значущості вивчення життєздатності як комплексу психологічних властивостей, які не тільки дають змогу підтримувати життя на достатньому рівні, а й сприяють самоактуалізації особистості в екстремальних умовах. Труднощі, з якими стикаються фахівці професій, що пов'язані з кризовими та екстремальними умовами праці, призводять до емоційного вигорання та професійної деформації. Навантаження, кризи, зміни та нові вимоги до праці виводять людину із зони комфорту. Але саме це й приводить до особистісного росту, набуття професійного досвіду та загартування людини. У цьому контексті актуальним слід вважати вивчення властивостей особистості, що обумовлюють психологічну життєздатність працівників Національної поліції України, як важлих чинників цілісності та розвитку особистості в умовах непростих ситуацій при виконання службових обов'язків.

Життєздатність як потенціал збереження своєї цілісності представлено в роботі О.О. Рильської. Дослідниця виділяє чотири складові життєздатності: здібності до адаптації, здібності до саморегуляції, здібності до саморозвитку та усвідомлювання життя [10].

Досить багато уваги приділено проблемі адаптації майбутніх правоохоронців. І. В. Каськов розглядає особливості соціально-психологічної адаптації людини у складних умовах життєдіяльності та робить висновок, що результатом адаптаційного процесу є рівновага між особистістю та вимогами екстремального середовища, що дозволяє зберегти збалансованість соціальної системи та внутрішній психологічний комфорт людини [6]. О. Д. Царьов вивчає професійну адаптацію майбутніх правоохоронців в умовах вищого навчального закладу та визначає її як педагогічний процес входження особистості в сферу професійної діяльності засобами навчально-виховної діяльності вищого навчального закладу [12]. До проблематики професійної адаптації звертається О.В. Заброцька. Вона розкриває психологічний зміст адаптації працівника ОВС до охорони громадського порядку та з'ясовує

чинники, що можуть сприяти оптимізації пристосування правоохоронців до умов праці [5]. Д. О. Александровим проаналізовано специфіку професійної адаптації правоохоронця в контексті психологічного змісту правоохоронної діяльності та виділено основні рівні професійної адаптації у ракурсі особистісного та діяльнісного підходів психології [1]. Особистісні властивості (самооцінка, емоційна стабільність, мотивація досягнення успіху, локус контролю та комунікативний контроль) правоохоронців, які впливають на професійну адаптацію, є предметом вивчення О.О. Добровольської. Автор розкриває психофізіологічну сутність адаптації та її основні компоненти: активаційний, когнітивний, емоційний та мотиваційно-вольові процеси [4].

О. В. Землянська та С.М.Потапова вважають, що саморегуляція є важливим засобом розумового та морально-правового самовдосконалення особистості працівника ОВС, становлення його як фахівця в цілому. С.М.Потапова зазначає, що формування адекватної системи саморегуляції та її дієвість можливе за умови усвідомлення структурних складових системи саморегуляції та їх тренуванню [8,9]. Специфіка саморегуляції психічних станів у правоохоронців з різною професійною успішністю була досліджено М.Г. Самойловим. Отримані ним результати свідчать про те, що вихідний рівень саморегуляції в професійно успішних випробуваних навіть трохи нижче, ніж у неуспішних [11].

С.А. Деніжна та М.А. Сова аналізують зміст психологічної підготовки правоохоронців до професійної діяльності в екстремальних ситуаціях та розкривають зміст понять «психічна саморегуляція», «емоційно-вольова саморегуляція». Ними розроблено програму психологічної підготовки працівників правоохоронних органів до дій в екстремальних ситуаціях, що включає: теоретичну підготовку з оптимізації психічних станів і освоєння методів саморегуляції; практичну підготовку з оволодіння прийомами релаксації, нейтралізації негативних і посттравматичних емоційних станів; психотехнічну підготовку з оволодіння техніками самоконтролю та саморегуляції, антистресової поведінки, подолання страху і паніки, прийомами зниження агресії, фрустрації, афекту [3]. К.В. Кудар аналізує особливості саморегуляції поведінки співробітників правоохоронних органів, які виконували службово-бойові завдання в нетипових умовах. Автором приділено увагу аналізу поняття «саморегуляція», мети саморегуляції поведінки та критеріям її ефективності. Порівняльний аналіз показників саморегуляції співробітників підрозділів Національної поліції та Національної гвардії України дозволив визначити сильні й слабкі сторони регуляторних здібностей учасників дослідження [7]. М. Т. Бондарчук досліджує теоретичні аспекти проблеми саморегуляції та її прикладні аспекти саморегуляції психічних станів поліцейських та акцентує увагу на сучасних концепціях психологічної саморегуляції психічних станів працівників поліції, що дозволяє спрямувати психологічну підготовку поліцейських на оптимізацію діяльності в особливих та екстремальних умовах, попередження конфліктів у підрозділах, стресів, емоційного вигорання тощо [2].

Аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що у сучасній українській психології наявні дослідження окремих аспектів життєздатності особистості правоохоронців. Адаптація та саморегуляція як складові життєздатності правоохоронців є досить поширеним предметом дослідження у сучасній психології. У той же час, залишаються недостатньо висвітленими питання саморозвитку, самовдосконалення, життєтворчості в контексті життєздатності, а також, функціонування феномену життєздатності в цілому, у працівників правоохоронної сфери. Разом з цим, слід вказати, що новітній психодіагностичний інструментарій дозволяє детально дослідити означені психологічні характеристики. Отже, виходячи зі значущості проблеми та наявності психодіагностичних засобів її вивчення, розгортання емпіричних досліджень у такому напрямку є доцільним та актуальним.

Література:

1. Александров Д. О. Психологічна характеристика основних рівнів адаптації працівника органів внутрішніх справ до умов професійної діяльності / Д.О. Александров // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки 2013. - Вип. 4. - С. 114-121.
2. Бондарчук М. Т. Саморегуляція психічних станів поліцейських як умова ефективного виконання ними службових завдань./ М.Т. Бондарчук // Право і безпека. - 2016. - № 4 (63) - С.115-120.
3. Деніжна С.О. Психологічна підготовка працівників правоохоронних органів до професійної діяльності в екстремальних ситуаціях / С.О. Деніжна, М.О. Сова //Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. - 2016. - Вип.32. - С.99-115.
4. Добровольська О.О. Особистісні властивості працівників ОВС, які впливають на професійну адаптацію /О.О. Добровольська //Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Психологія. - 2014.- Т. 19. Вип. 2 (32) - С.112-121
5. Заброцька О. В. Сучасний стан розроблення проблематики професійної адаптації правоохоронців до охорони громадського порядку / О.В. Заброцька // Юридична психологія. - 2015. - № 2. - С.150-159.
6. Каськов І.В. Особливості соціально-психологічної адаптації людини у складних умовах життєдіяльності [Електронний ресурс] / І. В. Каськов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2010. - № 4. - Режим доступу: <http://chito.in.ua/osoblivosti-socialenopsihologichnoyi-adaptaciyi-lyudini-u-skl.html>.
7. Кудар К. В. Особливості саморегуляції поведінки у співробітників правоохоронних органів після виконання службово-бойової діяльності / К. В. Кудар // Право і безпека. – 2016. – № 3 (62). – С. 133-139.
8. Потапова С.М. Саморегуляції в професійній діяльності правоохоронних органів./ С.М. Потапова // Бочаровські читання : матеріали наук.-практ. конф. [з міжнар. участю], присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової (м.Харків, 18 берез. 2016 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2016. – С 227 -230.

9. Потапова С.М. Саморегуляція як професійно важлива якість працівника ОВС / С. М. Потапова, О. В. Землянська // Право і Безпека. - 2015. - № 3. - С. 150-154.
10. Рыльская Е. А. Жизнеспособность человека: критерии, факторы, генезис / Е.А. Рыльская // Теория и практика общественного развития. - 2013. - № 12. – С.170 – 174.
11. Самойлов М.Г. Саморегуляція психічних станів у працівників ОВС з різною професійною успішністю / М. Г. Самойлов // Право і Безпека. - 2005. - № 4. - С. 197 - 200.
12. Царьов О. Д. Професійна адаптація як пріоритетний вектор підготовки майбутніх правоохоронців / О. Д. Царьов // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка – 2012. - № 22 (257), Ч. IV. - С.204 – 210.